

Hiện tượng biến thể và đặc điểm biến thể từ vựng của thành ngữ, tục ngữ tiếng Việt

Hoàng Thị Yến

Trường Đại học Quốc gia Hà Nội

Email liên hệ: hoangyen70@gmail.com

Tóm tắt: Bài viết sử dụng phương pháp miêu tả, phân tích định tính, vận dụng lí thuyết về biến thể của các nhà Việt ngữ vào thực tiễn nghiên cứu hiện tượng biến thể. Nghiên cứu đặc điểm của biến thể từ vựng trong thành ngữ, tục ngữ tiếng Việt được giới hạn trong phạm vi các đơn vị có yếu tố chỉ 12 con giáp. Kết quả nghiên cứu cho thấy, khác với “biến thể nghĩa bất biến”, ở cấp độ “biến thể nghĩa khả biến”, các hiện tượng biến thể xuất hiện ở hầu hết các cấp độ ngôn ngữ. Đặc điểm của biến thể từ vựng thể hiện ở các đơn vị biến đổi âm vị theo phương ngữ, các biến thể từ ngữ đồng nghĩa, gần nghĩa hoặc nhóm các đơn vị khác nghĩa. Kết quả nghiên cứu giúp làm rõ hơn các giá trị ngôn ngữ - văn hóa, quá trình biến đổi và sự đa dạng, phong phú của thành ngữ, tục ngữ trong đời sống ngôn ngữ của người Việt.

Từ khóa: hiện tượng biến thể, biến thể từ vựng, thành ngữ, tục ngữ, tiếng Việt

Variation phenomenon and lexical variation characteristics of Vietnamese idioms and proverbs

Abstract: The article applies descriptive methods, qualitative analysis, and the theory of variation by Vietnamese linguists to examine the phenomenon of variation. Research on the characteristics of lexical variations in Vietnamese idioms and proverbs is limited to elements of 12 animals. Research results show that at the “variable semantic variation” level, variant phenomena appear at almost all language levels, which is different from “invariant semantic variation”. The characteristics of lexical variables are expressed in the units of phonemic variation based on the dialect, variants of synonyms, or other vocabularies. The study clarifies linguistic and cultural values, the transformation process of Vietnamese idioms and proverbs, and its diversity.

Keywords: variation phenomenon, lexical variations, idioms, proverbs, Vietnamese

Ngày nhận bài: 24/10/2021

Ngày duyệt đăng: 20/04/2022

1. Đặt vấn đề

Hoàng Văn Hành (2003, tr. 143-162) cho rằng, có 3 định hướng nghiên cứu để có thể khám phá những “trầm tích văn hóa” tàng ẩn trong ngôn ngữ nói chung (tầm nguyên, so sánh tương phản, đồng đại). Đặc biệt, hướng nghiên cứu đồng đại với việc nghiên cứu các biến thể của các đơn vị thành ngữ sẽ giúp làm rõ những qui tắc biến đổi về hình thái cấu trúc, qui tắc tạo nghĩa của thành ngữ, khám phá những trầm tích văn hóa - ngôn ngữ mang tính phương ngữ địa lí và phương ngữ xã hội.

Theo khảo sát của chúng tôi, nghiên cứu về biến thể của thành ngữ và tục ngữ tiếng Việt cho đến thời điểm hiện nay là chưa nhiều. Tuy nhiên, có thể kể đến hai công trình tiêu biểu